

درس ۳
سیاست و حکومت در عصر قاجار
((از آغاز تا پایان سلطنت ناصرالدین شاه))

سوالات ص و غ

۱. سال های نخست سلطنت فتحعلی شاه به مقابله با تهاجم نظامی و نفوذ سیاسی کشورهای اروپایی گذشت.
۲. آقامحمد خان قاجار به عمر دو حکومت افشار و زند خاتمه داد.
۳. بعد از فتحعلی شاه، محمد علی شاه به قدرت رسید.
۴. پس از مرگ محمدشاه، ولیعهد او مظفرالدین میرزا با درایت میرزا تقی خان فراهانی بر تخت شاهی نشست.
۵. در دوره قاجار زنان حرمسرا به همراه ندیمه ها و خدمتکاران نفوذ زیادی در دربار و بیرون از آن داشتند.
۶. والیان و حکام دوره قاجار با زیردستان خود منصفانه رفتار می کردند.
۷. کشور عثمانی یکی از مسیرهای آشنایی ایرانیان با پیشرفتهای اروپا و تحولات نظام جهانی بود.
۸. روسیه سرانجام با تحمیل معاهده پاریس به حکومت قاجار، افغانستان و هرات را از ایران جدا کرد.
۹. محاکم شرع در دوره قاجار به تخلفات و جرایم سیاسی رسیدگی می کرد.

www.my-dars.ir

سوالات جور کردنی

۱. هر کدام از کلمات سمت چپ با عبارات سمت راست ارتباطی دارد در جلوی آن بنویسید.

الف. دور اول جنگهای ایران و روس	۱. گلداسمیت
ب. جدایی خوارزم و ماوراءالنهر	۲. فین کنشتاین
ج. دور دوم جنگ های ایران و روس	۳. پاریس
د. جدایی مناطقی از سیستان و بلوچستان	۴. ترکمانچای
ه. عهدنامه ایران و فرانسه	۵. ارزنه الروم
و. قرارداد ایران و عثمانی	۶. آخال
	۷. گلستان

۲. هر کدام از کلمات سمت چپ با عبارات سمت راست ارتباطی دارد در جلوی آن بنویسید.

الف. تربیت یافته قائم مقام	۱. حاج میرزا آقاسی
ب. معلم درویش مسلک محمد شاه	۲. میرزا تقی خان
ج. از هواداران ستم دیده سید جمال الدین اسد آبادی	۳. حاج ابراهیم کلانتر
	۴. میرزا رضا کرمانی

سوالات چهار گزینه ای:

۳. علت حضور آقا محمد خان در دربار کریم خان زند چه بود؟

- الف. به جهت مشورت دادن به کریم خان
ب. به عنوان گروگان به سر می برد.
ج. چون برادرزاده همسر کریم خان بود.
د. آقا محمد خان در برپایی حکومت زند نقش داشت.

۴. بعد از عزل قائم مقام فراهانی چه کسی جانشین وی شد؟

- الف. ابوالقاسم فراهانی
ب. میرزا تقی خان فراهانی
ج. حاج میرزا آقاسی
د. میرزا شفیع مازندرانی

۵. نظام اداری ایران در اوایل عصر قاجار محدود به چند وزارتخانه بود؟

الف. سه ب. دو ج. شش د. چهار

۶. پرسابقه ترین و گسترده ترین وزارتخانه های عصر قاجار به ریاست کدام مقام زیر بود؟

الف. مستوفی الممالک ب. منشی الممالک ج. معیر الممالک د. صدراعظم

۷. بریگاد قزاق در دوره کدام پادشاه قاجار تشکیل و به کدام کشور واگذار شد؟

الف. مظفردالدین شاه-روسیه ب. ناصرالدین شاه-فرانسه ج. مظفردالدین شاه-انگلیس د. ناصرالدین شاه-روسیه

۸. در زمان حکومت چه کسی روس ها گرجستان را تصرف کردند؟

الف. آقامحمد خان ب. نادرشاه ج. لطفعلی خان د. فتحعلی شاه

۹. دادن حق مصونیت قضایی (کاپیتولاسیون) به اتباع روسیه بر اساس کدام قرارداد زیر صورت گرفت؟

الف. ترکمانچای ب. گلستان ج. داریسی د. آخال

۱۰. علت توجه بیشتر انگلیسی ها به ایران، در دوره قاجار چه بود؟

الف. سلطه استعماری انگلستان بر هندوستان ب. تسلط بر بازارهای ایران و نفوذ تجاری

ج. همسایگی ایران با روسیه و رقابت شدید انگلستان د. مقابله با نفوذ نظامی روسیه در ایران

۱۱. خوارزم و بخشی از بلوچستان به ترتیب طی کدام قراردادها از ایران جدا شد؟

الف. پاریس - آخال ب. آخال - گلداسمیت ج. ترکمانچای - پاریس د. گلستان - ترکمانچای

۱۲. انگلیسی ها کدام مناطق را از ایران جدا و ضمیمه خاک هندوستان کردند؟

الف. ماوراءالنهر ب. مناطقی از سیستان ج. خوارزم د. اران

۱۳. در دوران سلطنت ناصرالدین شاه، انگلیسی ها در رقابتی تنگاتنگ با روسها، موفق به گرفتن کدام امتیازات زیر شدند؟

الف بانک استقراضی ب. بانک شاهنشاهی ج. شیلات شمال د. بریگادقزاق

۱۴. کدام پیمان های زیر با انگلستان منعقد نشده است؟

الف. مجمل ب. مفصل ج. پاریس د. آخال

۱۵. ناپلئون برای ضربه زدن به انگلستان کدام کشور را تصرف کرد و در صدد حمله به کدام کشور برآمد؟

الف. مصر و ایران ب. مصر و سودان ج. مصر و هند د. مصر و قبرس

۱۶. واگذاری امتیاز کاوش های باستان شناختی در دوره قاجار به کدام کشور اعطا شد؟

الف. روسیه ب. انگلیس ج. اسپانیا د. فرانسه

سوالات تکمیلی

۱۷. در دوران سلطنت نسبتاً طولانی فتحعلی شاه، حکومت قاجار از یک سو با تهاجم گسترده..... و از سوی دیگر با رقابت دولت های انگلستان و..... برای نفوذ سیاسی و اقتصادی در ایران مواجه شد.
۱۸. پس از مرگ آقامحمدخان، برادرزاده اش زمام امور را به دست گرفت.
۱۹. فتحعلی شاه پسرش را به ولایتعهدی برگزیده بود، اما مرگ زودهنگام این شاهزاده لایق موجب شد مقام ولایتعهدی به محمدمیرزا، فرزند عباس میرزا برسد.
۲۰. محمدمیرزا پس از مرگ فتحعلی شاه با تدابیر و با سرکوب چند تن از عموها و برادران خود که مدعی سلطنت بودند، به تخت پادشاهی نشست.
۲۱. در محاکم شرع..... به قضاوت می پرداختند.
۲۲. پس از مرگ محمدشاه، ولیعهد او ناصرالدین میرزا با درایت بر تخت شاهی نشست.
۲۳. ناصرالدین شاه جوان در آغاز سلطنتش، میرزا تقی خان را با لقب به مقام صدراعظمی برگزید.
۲۴. در دوران صدارت میرزا آقاسی، حکومت قاجار تحت نفوذ قدرتهای و..... قرار گرفت.
۲۵. در دوره قاجار اداره ایالت آذربایجان به مرکزیت شهر تبریز همواره به عهده..... بود.
۲۶. در دوران قاجار و در زمان حکومت..... تحت تأثیر مواجهه ایران با تمدن غربی وزارتخانه های دیگری نیز تشکیل شد.
۲۷. پرسابقه ترین و گسترده ترین وزارتخانه های عصر قاجار ، وزارت مالیه به ریاست بود.
۲۸. یکی از مقاصد از تأسیس دارالفنون، اخذ و اشاعه دانش نظامی جدید و تقویت توان جنگی و دفاعی کشور بود.
۲۹. دولت روسیه از زمان سیاست توسعه طلبانه ای را به هدف تسلط بر سرحدات شمالی ایران و عثمانی آغاز کرد.
۳۰. دور اول جنگهای ایران و روس به انعقاد پیمان.....انجامید.
۳۱. فرمانده سپاه ایران در جنگ های ایران و روس بود.
۳۲. بعد از اتمام جنگ های ایران و روس رود مرز دو کشور قرار گرفت.
۳۳. هم زمان با روی کار آمدن قاجارها در ایران، در فرانسه قدرت گرفت.
۳۴. پس از عهدنامه.....هیئتی نظامی از سوی فرانسه برای تعلیم و تجهیز سپاه به ایران آمد.

۳۵. جدول زیر را تکمیل کنید.

نام امتیاز یا قرارداد	نام کشور	موضوع امتیاز یا قرارداد
رویتر		حق احداث راه‌آهن، بهره‌برداری از معادن (جز طال و نقره و سنگهای قیمتی) و جنگلها و احداث کانالهای آبیاری به مدت 70 سال و اداره گمرکات به مدت ۲۵ سال
رژی		انحصار خرید و فروش توتون و تنباکو
	روسیه	جدایی خوارزم
پاریس	انگلستان	

سوالات تشریحی

۱. آقامحمد خان به چه منظور به خراسان حمله ور شد؟
۲. کدام اقدام آقا محمد خان قاجار در خور ستایش است؟
۳. چرا در تاریخ از آقامحمد خان به نکویی یاد نمی شود؟
۴. ترتیب پادشاهان قاجار را با رسم خط زمان نشان دهید.
۵. چرا محمد شاه نسبت به قائم مقام فراهانی بدبین شد؟
۶. با توجه به خط زمان زیر اقدامات آقامحمد خان قاجار از زمان مرگ کریم خان زند تا پایان زندگی وی را تکمیل کنید.

۷. چرا اصلاحات امیر کبیر به نتیجه مطلوب نرسید؟
۸. چرا قائم مقام پس از هفت ماه از مقام وزارت معزول و مقتول شد؟
۹. ناصرالدین شاه جوان در آغاز سلطنتش چه کسی را به صدارت برگزید و وی (صدراعظم) چه اقداماتی انجام داد؟
۱۰. ناصرالدین شاه در واپسین سالهای حکومت، بیشتر وقت خود را صرف چه اموری می کرد؟
۱۱. در نظام حکومتی ایران تا پیش از انقلاب مشروطه شاه از چه جایگاهی برخوردار بود؟
۱۲. چرا در نظام استبدادی ایران عصر قاجار، شاهان در عمل نمی توانستند به طور کامل و همیشه قدرت استبدادی و اختیارات نامحدود خود را به کار بندند؟

۱۳. در نظام استبدادی ایران عصر قاجار، چه عواملی قدرت شاه را محدود می کرد؟
۱۴. در حکومت قاجار بعد از شاه چه مقامی قرار داشتند و دارای چه اختیاراتی بود؟
۱۵. والیان و حاکمان ایالات و ولایات، شهرها و روستاها در عصر قاجار عمدتاً از میان چه کسانی انتخاب می شدند؟
۱۶. در دوره قاجار حاکمان ایالات و ولایات تا چه حد اختیار داشتند؟
۱۷. شاهان قاجار از چه طریقی به دنبال گسترش نفوذ و استحکام سلطنت خود بودند؟
۱۸. در نظام سیاسی و اداری ایران عصر قاجار تا پیش از مشروطه در مورد جایگاه سه گروه زیر توضیح دهید:

شاه:

صدر اعظم:

حاکمان ایالات :

۱۹. نظام اداری ایران در اوایل عصر قاجار محدود به کدام وزارتخانه ها بود؟
۲۰. وضعیت وزارتخانه هایی که در دوره ناصرالدین شاه تشکیل شد عموماً چگونه بود؟
۲۱. مستوفیان در عصر قاجار عهده دار چه مسئولیت ها و وظایفی بودند؟
۲۲. در مورد تشکیلات اداری ایران در دوره قاجار به این سوالات پاسخ دهید؟
۲۳. گسترده ترین وزارتخانه چه نام داشت و توسط چه کسی اداره می شد؟
۲۴. چهار وزارتخانه قدیمی این دوره را نام ببرید؟
۲۵. چرا در دوره ناصری وزارتخانه های دیگری به این تشکیلات اضافه شد؟
۲۶. سازمان قضایی عصر قاجار از چه محاکمی تشکیل شده بود؟ نام برده توضیح دهید.
۲۷. محاکم عرف و شرع دوره قاجار را با هم مقایسه کنید.
۲۸. ارتش و تشکیلات نظامی ایران در عهد آقامحمد خان به چه صورتی بود؟
۲۹. عباس میرزا چرا و به چه شیوه ای تصمیم گرفت ارتش ایران را تجدید سازمان و مجهز به سلاحهای مدرن کند؟
۳۰. تلاش های عباس میرزا برای تجدید سازمان ارتش به خاطر پیمان شکنی روسیه و بد عهدی انگلیس بی نتیجه ماند.
۳۱. بریگاد قزاق چگونه شکل گرفت و چه وظایفی داشت؟
۳۲. کدام اقدام سرآغازی بر جنگهای ایران و روسیه به حساب می آید؟ یا چه عواملی سرآغاز جنگ های ایران و روسیه شد؟
۳۳. علت شکست ایران در دور اول جنگ های ایران و روس چه بود؟
۳۴. علل آغاز جنگ های دور دوم ایران و روس چه بود؟
۳۵. چه عواملی در شکست ایران در دور دوم جنگ های ایران و روس تاثیرگذار بود؟
۳۶. دور دوم جنگ های ایران و روس چگونه آغاز شد و چه سرانجامی داشت؟
۳۷. در نتیجه قراردادهای گلستان و ترکمانچای چه مناطقی از ایران جدا شد؟
۳۸. ایران در عهدنامه گلستان از داشتن کشتی جنگی در دریای خزر محروم شد.

۳۹. تعهدات ایران طبق معاهده ترکمانچای چه بود؟
۴۰. طبق عهد نامه آخال چه مناطقی از ایران جدا شد.
۴۱. امتیازات تجاری و اقتصادی که دولت روسیه در عصر قاجار کسب کرد را نام ببرید.
۴۲. نظام اداری ایران در اوایل عصر قاجار محدود به کدام وزارتخانه ها بود؟
۴۳. وضعیت وزارتخانه هایی که در دوره ناصرالدین شاه تشکیل شد عموماً چگونه بود؟
۴۴. مستوفیان در عصر قاجار عهده دار چه مسئولیت ها و وظایفی بودند؟
۴۵. در مورد تشکیلات اداری ایران در دوره قاجار به این سوالات پاسخ دهید؟
۴۶. گسترده ترین وزارتخانه چه نام داشت و توسط چه کسی اداره می شد؟
۴۷. چهار وزارتخانه قدیمی این دوره را نام ببرید؟
۴۸. چرا در دوره ناصری وزارتخانه های دیگری به این تشکیلات اضافه شد؟
۴۹. سازمان قضایی عصر قاجار از چه محاکمی تشکیل شده بود؟ نام برده توضیح دهید.
۵۰. محاکم عرف و شرع دوره قاجار را با هم مقایسه کنید.
۵۱. ارتش و تشکیلات نظامی ایران در عهد آقامحمد خان به چه صورتی بود؟
۵۲. عباس میرزا چرا و به چه شیوه ای تصمیم گرفت ارتش ایران را تجدید سازمان و مجهز به سلاحهای مدرن کند؟
۵۳. تلاش های عباس میرزا برای تجدید سازمان ارتش به خاطر پیمان شکنی روسیه و بد عهدی انگلیس بی نتیجه ماند.
۵۴. بریگاد قزاق چگونه شکل گرفت و چه وظایفی داشت؟
۵۵. کدام اقدام سرآغازی بر جنگهای ایران و روسیه به حساب می آید؟ یا چه عواملی سرآغاز جنگ های ایران و روسیه شد؟
۵۶. علت شکست ایران در دور اول جنگ های ایران و روس چه بود؟
۵۷. علل آغاز جنگ های دور دوم ایران و روس چه بود؟
۵۸. چه عواملی در شکست ایران در دور دوم جنگ های ایران و روس تاثیرگذار بود؟
۵۹. دور دوم جنگ های ایران و روس چگونه آغاز شد و چه سرانجامی داشت؟
۶۰. در نتیجه قراردادهای گلستان و ترکمانچای چه مناطقی از ایران جدا شد؟
۶۱. ایران در عهدنامه گلستان از داشتن کشتی جنگی در دریای خزر محروم شد.
۶۲. تعهدات ایران طبق معاهده ترکمانچای چه بود؟
۶۳. طبق عهد نامه آخال چه مناطقی از ایران جدا شد.
۶۴. امتیازات تجاری و اقتصادی که دولت روسیه در عصر قاجار کسب کرد را نام ببرید.
۶۵. در اوایل دوره قاجار، دولت انگلیس برای نفوذ سیاسی و اقتصادی در ایران چه اقداماتی انجام داد؟
۶۶. انگلیسی ها برای جدا کردن سرزمین های شرق ایران در سه دوره پادشاهی فتحعلی شاه، محمدشاه و ناصرالدین شاه چه تلاش هایی کردند؟
۶۷. در مورد معاهده پاریس توضیح دهید؟

۶۸. قرارداد گلد اسمیت چه قراردادی است؟

۶۹. با توجه به نقشه زیر به سوالات پاسخ دهید:

الف. قسمت هایی که طبق عهدنامه گلستان و قرارداد گلد اسمیت از ایران جدا شد، روی نقشه بنویسید.

ب. فلش ها بیانگر پیشروی کدام کشور در ایران است و نهایتا منجر به انعقاد کدام قرار داد شد؟

۷۰. سه امتیاز مهمی که در دوره ناصرالدین شاه به انگلیسی ها واگذار شد را نام ببرید.

۷۱. در دوره ناصرالدین شاه، واکنش مردم به امتیازاتی که به انگلیسی ها داده شده بود چه بود؟

۷۲. مهم ترین جنبش های مردم علیه امتیازات واگذار شده به انگلیس در دوره قاجار کدام بود؟

۷۳. چرا ناپلئون، توان رویارویی مستقیم با انگلیس را نداشت؟ یا چرا ناپلئون تصمیم گرفت به مستعمرات انگلیس حمله کند؟

۷۴. چرا در دوره فتحعلی شاه، ناپلئون به ایران توجه نشان داد و سفیرانی را بجه ایران فرستاد؟

۷۵. علت استقبال فتحعلی شاه از نمایندگان ناپلئون چه بود؟

۷۶. سرانجام اتحاد ناپلئون و فتحعلیشاه در عهدنامه فین کنشتاین به کجا انجامید؟

۷۷. بعد از بد عهدی ناپلئون روابط ایران و فرانسه به چه صورتی ادامه یافت؟
۷۸. علت تنش های نظامی بین ایران و عثمانی در دوره فتحعلی شاه و محمدشاه قاجار چه بود؟
۷۹. در اواخر دوره قاجار ، عثمانی با چه شعاری توانست بخشی از اندیشمندان ایرانی را به سمت خود جلب نماید؟
۸۰. روابط ایران و عثمانی در دوره قاجار چگونه بود؟
۸۱. حکومت قاجار به چه منظور تلاش نمود با کشورهای آمریکا ، اتریش، ایتالیا، بلژیک و.....ارتباط برقرار کند و نتیجه این تلاش چه بود؟
۸۲. چرا حکومت ایران در دوره قاجار نتوانست بجز انگلیس و روس با سایر کشورها ارتباطی مستمر برقرار کند؟

پرسش های نمونه

۱. شرایط سیاسی — نظامی ایران با کشورهای اروپایی روسیه و انگلستان در عصر قاجار چه تفاوت های اساسی داشت؟
۲. چرا شاهان قاجار قادر به اعمال کامل قدرت استبدادی خود نبودند؟
۳. به نظر شما مهم ترین آثار و پیامدهای زیانبار عهدنامه ترکانچای چه بود؟
۴. ایران در دوره قاجار از چه جهاتی برای انگلستان اهمیت داشت؟
۵. علت اساسی توجه فرانسه به ایران در زمان ناپلئون چه بود؟ و چرا روابط ایران و فرانسه در زمان فتحعلی شاه به شکست انجامید؟ منابع مورد استناد در این درس را استخراج و فهرست کنید.

مای درس
گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir